

## Webrecensie BMGN 126:2 (2011)

Keverling Buisman, Frank, Jacobs, Ingrid (eds.), *Arnhem van 1700 tot 1900* (Utrecht: Matrijs, 2009, 400 blz., ISBN 978 90 5345 390 2); Kemperink, Rob, Jacobs, Ingrid (eds.), *Geschiedenis van Amersfoort. 'Bruit van d'Eem'* (Utrecht: Matrijs, 2009, 987 blz., ISBN 978 90 5345 335 3 (2 delen in foedraal)).

Stadsgeschiedenis is in beweging. Het academisch debat heeft zich de laatste jaren laten inspireren door de *cultural and spatial turn*, waardoor ons denken over de stad ingrijpend is veranderd. Er is echter wel een groot verschil tussen de wetenschappelijke beoefenaren en de stadshistorici die zich toeleggen op het schrijven van integrale stadsgeschiedenissen. Bij de tweede groep historici zien we de nieuwe inzichten nog niet zo vaak terug omdat deze studies graag leunen op een politiek-institutionele benadering.

Ook de stadsgeschiedenissen van Arnhem en Amersfoort zijn in dit opzicht niet vernieuwend. Het zijn vooral degelijke, mooi uitgevoerde en goed geschreven studies waarvan de lezer, die zich niets aantrekt van wetenschappelijke debatten, kan genieten. Mooi kaartenmateriaal, instructieve situatietekeningen en plattegronden die de ruimtelijke ontwikkeling op een aantrekkelijke manier weergeven dragen bij aan de populariteit van deze geschiedenissen.

Het Arnhemse deel is het tweede, maar wel afsluitende deel van een drieluik. Hoofdredacteur F. Keverling Buisman geeft ruiterlijk toe dat het eigenaardig is dat de inleiding pas staat in dit deel – boek twee – dat de geschiedenis van 1700 tot 1900 behandelt. Dit illustreert de moeilijkheden waarmee stadsgeschiedschrijvers tobben. De Arnhemse redactie stelt dat het nauwelijks mogelijk was om de drie delen met elkaar te verbinden. Moderne twintigste-eeuwse maatschappelijke thema's, zoals verkeer en vervoer, demografie, nutsvoorzieningen etc. zouden zich moeilijk laten vergelijken met wat er in de middeleeuwen en de Nieuwe Tijd gebeurde. Dat is op zich zelf geen sterk argument, want het heeft te maken met de thematische invalshoek die zich nu eenmaal niet zo goed leent voor een synthese. Daar komt bij dat de stadsbiograaf graag voor een politiek-institutionele benadering kiest, dikwijls ingegeven door een zoveeljarig bestaan van de stad, zoals Amersfoort 750 jaar. Redacteuren hebben graag houvast aan politieke of gecanoniseerde cesuren, bijvoorbeeld de Reformatie, de Bataafs-Franse tijd en het ontstaan van het Nederlandse Koninkrijk.

In Amersfoort is 1579 het omslagpunt, in dat jaar koos de stad voor de opstand tegen de Spanjaarden. Een tweede cesuur wordt gelegd bij 1795 en een derde bij 1890, het industriële tijdperk. Deel twee van de Arnhemse stadsgeschiedenis begint in 1700, omdat de provinciestad in de achttiende eeuw meer een hoofdstedelijk karakter kreeg door de aanwezigheid van regeringsorganen. Deze trokken mensen aan die in Arnhem carrière wilden maken. Het eindjaar 1900 is gewoon het begin van de twintigste eeuw. Je zou deel drie erbij moeten nemen, om de achtergrond te weten, maar de lezer kan het zelf wel invullen.

De auteurs laten zich moeilijk indammen. Zeker wanneer in het geval van Amersfoort, de gelegenheid wordt benut om in een klap een grote achterstand in te lopen. Dat is overigens een legitieme keuze, zoals blijkt uit de inleiding op de geschiedschrijving van de stad. Daaruit blijkt maar weer eens hoe belangrijk een serie als *Ach Lieve Tijd* is geweest voor de bevordering van de aandacht voor de lokale geschiedenis. Door deze serie stadsgeschiedenissen kwam in veel steden de behoefte op om een volgende stap te zetten en een wetenschappelijk werk te publiceren.

Beide boeken hebben veel overeenkomsten. Dat blijkt bijvoorbeeld als je de aanpak van de achttiende en negentiende eeuw vergelijkt. Zowel Arnhem als Amersfoort kiezen voor vergelijkbare thema's, alhoewel de geschiedschrijvers van Arnhem zoveel mogelijk hebben geprobeerd om per thema twee eeuwen te behandelen. Als het gaat om de economische ontwikkeling is het immers vreemd om in 1800 een knip te maken, waartoe de Amersfoortse redactie toch heeft besloten. Zo neemt Ronald Rommes de achttiende eeuw voor zijn rekening en Paul Brusse de periode tot 1890. Maar Brusse begint zijn inleiding met de constatering dat de economische geschiedenis van Amersfoort in de zeventiende, achttiende en negentiende eeuw nauw verbonden is met de textiel- en tabaksnijverheid. Waarom is 1800 dan een breuk ten opzichte van 1700? De politieke cesuren liggen eenvoudiger en in beide stadsmonografieën krijgen politieke bewegingen veel aandacht. Het is opvallend dat de rol van de *Arnhemse Courant* als wegbereider van de liberale omwenteling en de totstandkoming van de parlementaire democratie zo onderbelicht blijft. Juist op dit terrein heeft Arnhem hoofdstedelijke allure. Nu wordt de Arnhemse liberale krant besproken in het cultuurdeel over de periodieken, waarin ook aan bouwkunst en schilderkunst aandacht wordt besteed.

Stadshistorici hebben de grootste moeite om een cultuurbegrip van de stad een centrale plaats te geven. Stadscultuur is dan niet een thema, maar een

*Leitmotiv.* In die zin moeten de stadsmonografen nog een cultuuromslag maken. Het zou interessant zijn geweest als de samenstellers hadden geprobeerd wat meer los te komen van het straffe thematische en de verbeelding van de stad meer aandacht hadden gegeven. Een mooie aanzet levert Pieter van Wissing in zijn epiloog van Arnhem, ‘verbeelding van een stad’. Het is een van de meest overtuigende stukken. In zijn afsluitende essay verbindt hij de feiten, thema’s uit de voorafgaande hoofdstukken met het zelfbeeld van Arnhem. Hij heeft daarmee misschien onbedoeld een volgende stap gezet op weg naar een synthese. Die zal dan niet de hele stadsgeschiedenis omvatten, maar dat is geen bezwaar. Zowel het boek van Arnhem als Amersfoort levert bijzonder veel nieuwe feiten en interpretaties op. Voor de geschiedvorsers van de toekomst ligt er nu een schat aan materiaal voor verdergaand onderzoek en voor een andere benadering van de geschiedenis van deze steden.

Paul van de Laar, Museum Rotterdam/Erasmus School of History,  
Communication and Culture

## Webrecensie BMGN – LCHR 126:4 (2011)

Klijn, Annemieke, ***Verlangen naar verbetering. 375 jaar academische geneeskunde in Utrecht*** (Amsterdam: Boom, 2010, 384 blz., ISBN 978 94 6105 356 5).

In haar *Verlangen naar Verbetering* schetst Annemieke Klijn, in opdracht van het UMC Utrecht, een beeld van 375 jaar academische geneeskunde in Utrecht. Dat bij de behandeling van een dergelijke periode in één boek keuzes gemaakt moeten worden is duidelijk, al is het jammer dat die keuzes niet echt expliciet worden gemaakt. Hoewel bij tijd en wijle ook de studenten, en de wederzijdse wrevel tussen professoren en studenten, voorbijkomen, wordt gaandeweg duidelijk dat Klijn zich vooral focust op de hoogleraren, en dan meer op hun medische theorieën en praktijken, dan op hun karakters of politieke ideeën. Verder richt zij zich op de medische opleiding, de scheiding en frictie tussen onderzoek, onderwijs en patiëntenzorg en de – met dat laatste samenhangende – langzaam maar zeker toenemende samenwerking tussen faculteit en ziekenhuis.

Deze laatste toespitsing wordt meteen duidelijk bij Klijns fraai gekozen vertrekpunt: een anoniem schilderij uit ongeveer 1630 over het interieur van het Catharijnegasthuis aan de Utrechtse Nieuwegracht. Mooi is ook dat haar boek zich laat lezen als een tocht door 350 jaar medische, academische geschiedenis in het algemeen, met Utrecht als casus. Zo passeren de diverse medische paradigma's, de specialisering, het verzet van specialisten tegen verdere deelspecialisering en de ambivalente houding ten tijde van de oorlog de revue. Wat betreft de periode na 1945 is er aandacht voor de enorme groei van de medische faculteiten, het toenemende aandeel van techniek in de diagnose, de verzorgingsstaat, de stijgende kosten van de gezondheidszorg, de toenemende overheidsbemoediging, en de veranderende medische ethiek.